

Orhan Şaik Gökyay'ın öğretme ve çalışma tutkusunu hiç sönmeyen

'Dede Korkut'un torunu'

Orhan Şaik 67 yıldır öğretmen. "Ben vakıfım" diyor. "Bir hizmet yapıyorum ve çocuklar bir şeyler öğreniyorlar diye zevk alıyorum."

"Benim Türkçem halkın Türkçesidir. Çocuklara söylüyorum: Erkekler kahveye, kızlar düğüne, nişana gitsin. Türkçeyi halktan öğreneceksiniz."

Gökyay Hoca — "Ben niye bu işleri yapıyorum? Onu psikolog bilir. Ama bildiğim kadarıyla ben bir hizmet yapıyorum. Zevk aldığım muhakkak."

ALPAY KABACALI

Adı, Hüseyin Vehbi. Kurtuluş Savaşı sırasında, Hamdullah Suphi'nin (Tannöver) milli eğitim bakanlığı döneminde, öğrencilerden Türk adı almaları istenmiş, o da Orhan adını almış. Şaik adını da çok sevdiği bir arkadaşından alıp mahkeme kararıyla nüfusuna geçirtmiş.

Yoksul öğrencilik yılları.. "İstiklal Savaşı'nın içinden geldik" diyor. Ailesine yardım amacıyla Kastamonu'da memurluklar. Ankara Darülmüallimi'nin (öğretmen okulu) son sınıfına yazılış, orayı bitirince Giresun'un Piraziz nahiyesinde, Samsun'da, Balıkesir'de öğretmenlikler (1922-1924). Şiirle gıyori edebiyata. Romantik duygularla dolu, aruzla kaleme alınmış dizeler. Kastamonu'da ya-

yılanan "Açıksöz" Gazetesi'nde, "İzmir'e Doğru"da ve Balıkesir'de arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı "Çağlayan" Dergisi'nde (1925-1926, sayı) yayımlanıyor bunları.

"Herkesin hayatının her tarafı enteresandır. Ya da hiçbir yeri enteresan değildir. Bizim enteresan saydığımız taraflar, belki hayatın bazı köşelerine serpilmiş olan hatıralardır. Onlar da insanın hayatını çerçeveleri bir bakıma. Anlatmaya değer veya değmez."

Darülfünun ve Köprülü

1927'de İstanbul Darülfünun (üniversitesi) Edebiyat Fakültesi (Yüksek Öğretmen Okulu) öğrencisi... Hocası, Fuat Köprülü. Fakülteye girmek için "mülakat" gelen dört öğrenciyi, "Hangi yabancı dili biliyorsunuz?" diye so-

ruyor. İkisi Fransızca diyor, biri İngilizce: "Ben hiçbir yabancı dili bilmiyordum. Sanırım hiçbirimiz bilmiyorduk. Ama bilmiyorum dersem okula almazlar korkusuyla, 'Almanca' dedim. Bu yalan, sonradan çok işime yaradı. İki ay sonra Köprülü, Almanca ağır bir makale verdi. Bir fikir makalesi. Türkçeye çevirmemi istedi. Onu çözmek için sözlüklere yetmedi. Almanca bilen tanıdıklara, hocalara da giderek söktüm. İki ay sonra bir makale daha... Almanca, Köprülü'den başlar."

Yazarlığı da o sıra başlıyor: "Bize verdiğiniz, 'Şu kitabı oku, şu dergiyi incele, şu kaynağı tara' gibi görevler, bizim için bir stajdı. Ama hiçbir övünmeye yer bırakmadan söyleyeyim, biz üzerimize aldığımız işi hakkıyla yapmaya çalışıyorduk." Sonradan Köprülü, o

PORTRE ORHAN ŞAİK GÖKYAY

Öğretmenlikle dolu yaşam

1902'de İnebolu'da doğdu. İstanbul'da Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü'ndeki öğreniminin ardından birçok lisede öğretmenlik, Ankara Devlet Konservatuarı'nda müdürlük (1941-44), Londra'da öğrenci müfettişliği (1951-54), Londra Üniversitesi'nde okutmanlık (1959-62) yaptı.

Bu görevleri dışında yaşamı hep öğretmenlikle geçti. Emekli olduktan sonra öğretmenliğini sürdürdü. Şimdi Mimar Sinan Üniversitesi'nde.

Dedem Korkut'un Kitabı (1973) ile Kâtip Celebi'nin kitapları başta olmak üzere birçok kültür yapıtını inceleyen ve günümüze Türkçesine aktaran Gökyay, eserlerini Destursuz Bağa Girenler (1982) adlı kitabında topladı.

Dergilerde çok sayıda inceleme ve makalesi ile bilimsel kongreler için hazırladığı bildiri ve yayımlandı. Çalışmalarıyla dünya bilim çevrelerinde saygın bir yer edindi.

dönemdeki öğrencileri (Orhan Şaik, Pertev Naili Boratav, Nihal Atsız, Ziya Karamuk) kadar yetenekli ve çalışkanına rastlamadığını söyleyecek...

Tek başına kütüphane

Köprülü'nün yanı sıra, öğrenme tutkusunu yönlendiren, bugün de saygıyla andığı kişiler var: Farsça profesörü Ferit Kam, Beyazıt Kütüphanesi Hafız-ı Kütübü (müdürü) İsmail Saip Sencer, vb. "Köprülü, bana Arapçadan bir tez verdi. Konusu, cahiliye devrinde bir Arap şairinin divanı. Saip Bey'e giderdim. Kucakında kedileri... Adları Hamra, Semra, Humeyra... O tek başına bir kütüphane, görülmedik bir hafızaydı 'Şu kitabı çek, falanca sayfayı aç' derdi, aradığımız orada bulurdum."

Ve Almanya'dan gelen Doğubü-

limcilerle (Witteck, Ritter, Duba) ilişkiler. İki tarafın da çok şeyler öğrendiği, gerçekten yararlı ortak çalışmalar. "Witteck'e, Peçevi Tarihi'ni okuttum. Orada benim bilmediğim ne kadar Latince, Yunanca kelime geçiyorsa, ondan öğrendim. Bir eser nasıl okunur, çalışma nasıl olur, öğrendim."

Fakülte bitince, 1931'de, öğretmenliğe döndü. İki büyük tutkusundan biri öğretmenlik. Divan şiirini sevdirmiş öğrencilerine! "Dersi kaynatmak için" şiir okumasını isteyen öğrenci bile, sonradan Yahya Kemal tutkunu olup çıkmış.

Orhan Şaik Gökyay, 1967'de eğitim enstitüsü öğretmenliğinden "yaş haddi" gerekçesiyle emekliye ayrılır. Ama öğrencilerinden ve derslerinden ayrılmak istemediğinden, bakanlığa dilekçe vererek, ek ücret almaksızın derslerini sürdürmesine izin verilmesini ister. Üç yıl daha kalır. 1983'te Marmara Üniversitesi'nde görev alır. Şimdi, Mimar Sinan Üniversitesi'nde...

"Ben vakıfım"

Kendisinden yardım isteyen doktora öğrencilerine, araştırmacılara da tam bir özveriyle yardımlarda bulunuyor: "Ben, vakıfım" diyor:

"Bir çocuk, şimdi doçent oldu, on ay geldi. Bazen haftada iki gün... Sabah onda geldi, akşamın altısında gitti. Bir gün, 'Ücreti konuşmadık' dedim. Kızardı. 'Tabii hocam' dedi. 'Siz ne münasip görürseniz?' 'Benim münasip gördüğüm ücreti verebilecek misin?' dedim. 'Vermeye çalışırım' dedi. 'On aydır seninle meşgulüm' dedim, 'yarın sen profesör olacaksın' dedi."

gün... Sabah onda geldi, akşamın altısında gitti. Bir gün, 'Ücreti konuşmadık' dedim. Kızardı. 'Tabii hocam' dedi. 'Siz ne münasip görürseniz.' Benim münasip gördüğüm ücreti vermişlerdi. 'On aydır seninle meşgulüm' dedim, 'yarın sen profesör olacaksın, doktora tezi vereceksin. Öğrencilerinle, benim seninle ilgilediğim gibi ilgileneceksin. Ücret bu! Doğrusu da bu!'

Hoca, "Ben niye bu işleri yapıyorum?" diye soruyor ve ekliyor: "Onu bir psikolog bilir. Ama bildiğim kadarıyla ben bir hizmet yapıyorum. Zevk aldığım muhakkak. Yanlış yapıyorlar diye değil, bir şeyler öğreniyorlar diye zevk alıyorum."

"Ah o yanlışlar"

Yanlışlar... Ah o yanlışlar... Orhan Şaik Gökyay'ın, "bir Osmanlıca doçentine en koyu Osmanlıcayla verilmiş nefis bir yanıt" olan "Düçent-nâme"yi ve "Destursuz Bağa Girenler" başlıklı zehir zemberek eleştiri kitabını yazmasına, "iğneleyici, azarlayıcı" bir üslup kullandığı kanısının yaygınlaşmasına yol açan yanlışlar... 1984'te ABD'de yayımlanan iki ciltlik "Orhan Şaik Gökyay Armağanı"nın kapağına Hoca'nın adı "tuğra" biçiminde yazılmıştı da Mete Tunçay, "Osmanlı padişah tuğralarında" el muzaffer daima' (her zaman zafer kazanır) denir. Hoca için de 'el-muhacim daima' (her zaman hücum eder) yazılmıydı!" deyivermişti...

"Evet" diyor Hoca, "Benim dilim sivridir. Ama neden bu birbirinden beter yanlışları yaparlar? Bir: Bana bile bile kötülük etmeye kalkmışlardır. Londra'daydım. Türk Dili Dergisi'nde, Dede Korkut'la ilgili bir yazı: 'Orhan Şaik neşrinin artık hiçbir ilmî kıymeti kalmamıştır. Ben notlarımı bunu yazan doçente vermiştim. Geri istediğimde, 'Nereye koyduğumu bulamıyorum' dedi. Cahit Öztelli buldu: 'Orhan Şaik'in geri vermediği notları, onun kitabındadır' dedi. Bunları, kendi kitabını bastırmak için yapıyor... İki: Seni beni hiçe sayıyor. Yani yanlış yapıyor, yanlış olduğunu belki bilmiyor 'ama o yanlış bana koyuyor' ya da 'bu adam, bu yanlışın farkına varmaz' diyor."

Yanlışlar karşısındaki titizliğini, geçmiş yüzyılların bilim ve edebiyat yapıtlarını inceler, bugünkü dile aktarırken de gösterir. Konuyla ilgili her ayrıntıyı bir bir ele alır. Bu alandaki çalışmalarının en önemli verimi, "Dedem Korkun Kitabı"dır. 1100 sayfayı aşkın bu çalışmanın yayımlanmasından sonra bilim çevreleri Gökyay'ı "Dede Korkut'un torunu" diye tanımlar olmuşlar. Azerbaycanlı bilim adamı Cemşidov, bu kitabı "Dede Korkut Kitabhanesi" olarak nitelemiş... Hoca, alçakgönüllülükle, "Çalışmaya başlamışsam" diyor, "Aklıma yemek gelmez, kahve gelmez, dinlenmek gelmez. Dedem Korkut, İngiltere'nin ürünüdür bir bakıma. Orada üniversite kütüphanesinden bana yarayacak altmış-yetmiş kitabı eve taşıdım, kimse bir şey demedi. Yalnız olduğum için, geceleri üç bu-

(Devamı 17. Sayfada)

“Dede

(Başararı 20. Sayfada)

çuğa kadar çalıştım. En rahat çalışmam orada oldu.”

“Hasan Âli Yücel, klasikleri çevirtirken, “Savaş ve Barış”ı, cezaevindeki Nâzım Hikmet’e, Mercimek Ahmed’in “Kabusname”sini de “ırkçılık” davasından tutuklu olan (Hayatımın o dönemini söz konusu yapmıyoruz. Sevimsiz bir konu) Orhan Şaik’e gönderir. Bu, Yücel’in sağ-sol ayrımı yapmadan klasikleri “ehline” çevirtme yolundaki titizliğinin bir sonucudur. Irkçılık davası sanıkları için görüş yasağı uygulanmaktadır: “Bir adam geldi, ‘Hasan Âli Bey’in selamları, hürmetleri var. Kabusname’yi hazırlamanızı istiyor sizden’ dedi. Birinci cildi ihtilâttan memnu odada, lûgatsız, başka bir yardım olmadan hazırlamışındır.”

Bu noktada, eski metinleri yeniden yayımlarken nelere dikkat etmek gerektiği konusuna, oradan da “dil” sorununa geliyoruz:

“Bir kere kullandığın dil, kendi dilin olacak. Benim Türkçem, halkın Türkçesidir. Kastamonu’da halkın arasında yetiştim. Cuma (tatil) günleri mahalle kahvesine gider, iskambil, tavla oynardım. Çocuklara da söylüyorum: Erkekler, kahveye, halkın toplanmalarına gidin, onlarla düşüp kalkın. Kızlar, siz mevlide, düğüne, nişana, nikâha gidin! Onlardan öğreneceksiniz. Halk zengin kullanıyor Türkçeyi!”

Orhan Şaik Gökyay, hece ölçüsü ve halk diliyle, halk ozanları yolunda şiirler de yazdı. Bunlardan bir bölümü, okul kitaplarında gördüğümüz, birçoğumuza belletilen “Bu Vatan Kimin?” başlıklı şiir gibi, “haması”dır, kahramanlıklardan söz eder.

Çoktandır şiir yazmıyor. Şimdi Dedem Korkut’un Kitabı’nın yeni baskısını, Kâtip Çelebi’nin “Fezleke”sini ve Evliya Çelebi Seyahatname’sini hazırlıyor.

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 088-47